

Posudek vedoucího diplomové práce

BcA. Layly Bartheldi

Muslimky a muslimové v post-křesťanském Česku

Katedra obecné antropologie
FHS UK

Vypracoval: Yasar Abu Ghosh, 17.9.2021

Předkládaná diplomová práce Layly Bartheldi vznikla během nejtěžších pandemických opatření. Její největší hodnota tkví v tom, že je přehledným a přesvědčivým svědectvím o autorčině usilovné, poctivé a stále otevřeně promyšlené práci, jak se vyrovnat s podmínkami bádání, a přitom udržet nějakou koherenci zkoumané problematiky. Metodologická část DP nabízí vhled do jednotlivých rozhodnutí a výzkumných rozvah. Tato část je neobyčejně zdařilá a přesvědčivá.

Výzkumnou otázku Layla Bartheldi formuluje hned v úvodu práce a postupně se k ní vrací, aby jí upřesnila, více zacílila nebo přeformulovala v nových kontextech: „Ve své práci chci tedy vyprávět příběh o tom, jak čeští praktikující muslimové a muslimky vnímají působení diskurzivního obrazu muslima [...] na své životy, a jaké postoje k němu zaujmají“ (s. 11). Hlavní záměr tedy spočívá v tom, jak čeští muslimové odpovídají na obraz muslima, který o nich má prostředí a který jako by z definice je v rozporu s tím, co o sobě soudí oni sami. Je to do značné míry i pochopitelné, protože autorka nikdy nepřipouští jiný obraz muslima než ten, který je v rozporu se sebepojetím muslimů. Celá tato rozvaha má ovšem, jak je patrné, celou řadu nedořešených otázek: takto pojatý obraz muslima je zploštělý, a dokonce v rozporu s orientalistickou kritikou, která samozřejmě připouští i pozitivní sekvence obrazu; proč by různí muslimové měli čelit stejnému obrazu muslima? V druhém případě autorka má, zdá se, řešení, protože předesílá, že jí zajímá hlavně dominantní (hegemonní) obraz muslima. Ale rozporu si je evidentně vědoma, i když ho neřeší: „Diskurzivní obraz vzniká a reprodukuje se na základě různých historických a společenských podmínek. Situace se proměňuje dle specifického kontextu a místní legislativy jednotlivých států“ (s.19). Praktiky Jinačení, které autorka zmiňuje, by mohly napomoci k odklonu od statické metafory „obrazu muslima“, ale neděje se tak. Autorka sice identifikuje hned několik homogenizujících momentů v utváření obrazu muslima – např. válka proti teroru, nebo samotné úsilí muslimských radikálů hegemonizovat pojetí islámu a poukazovat na západní stereotypní myšlení o muslimech, přesto jí to nepřimělo se odpoutat od statické metafory „obrazu“ (v singuláru).

Samotný obrázek muslimské komunity v Čechách je v podání autorky mnohem plastičtější. V, podle mého soudu, nejzdařilejší kapitole z výpovědí muslimů a muslimek autorka generuje muslimskou komunitu, která má pestré způsoby vymezování příslušnosti. A to i přesto, že na deklaratorní rovině je silná tendence produkovat homogenní obraz komunity. Tento rozpor – na jedné straně spousta způsobů rozlišování různých modliteben a komunit kolem nich, na druhé silná rétorická tendence tyto rozdíly designifikovat – vysvětlují i někteří z aktérů jako metodu rezistence. Centralizace, nebo alespoň její zdání, usnadňuje vyjednávání s vnějškem a ochraňuje jednotlivce v oběti kolektivu. To, co bylo silnou stránkou předchozí kapitoly, se v té následující jeví jinak. Překážky integrace, spojené s náboženskou identifikací muslimů,

vyjádřené v rozhovorech, šlo často shrnout a patternizovat. Nejzajímavější postřeh, který by si za jiných, ne-Covidových okolností, žádal rozpracování, je ten, že singularizace muslima/ky je může jako jednotlivce zbavit „teologické zátěže“, ale obrazu tato zátěž zůstává („ty nejseš jako ostatní muslimové“). Bylo by velmi zajímavé sledovat takto singularizované muslimy a muslimky v každodenních polohách a interakcích a tím doložit, jak se může muslimství zneviditelnit.

Když čtu pasáže, ve kterých Layla popisuje interakce s věřícími, ke kterými se dostala ke konci výzkumu po rozvolnění epidemických opatření a ve kterých si velmi detailně všímá materiality prostředí, nakládání s vlastním tělem a jeho komunikační funkcí, zalituji, že jí nebylo dáno realizovat etnografický výzkum v ne-online prostředí. Obě následující kapitoly (Kdyby se jen bylo kam integrovat a Strategie a svoboda) vykazují často stejné klady i nedostatky: detailní pozornost k výpovědím aktérů, která ovšem není vyvážená zviditelněním důležitosti toho, o čem to svědčí.

Diplomová práce Layly Bartheldi je dokladem o tom, jak bylo obtížné přepnout metodologicky, epistemicky a konečně i prakticky z etnograficky pojatého výzkumu do výzkumu v digitálním a online prostředí. K tomuto přepnutí si autorka hledala cestu většinou sama nebo v diskusích s kolegy a kolegyněmi ve stejné situaci. Pokládám toto vzepětí samo o sobě za velmi hodnotné. Nicméně finální text vykazuje výše zmíněné průběžné nedostatky, které nelze přehlédnout, a proto práci navrhuji k obhajobě a hodnotím ji známkou 2.

Yasar Abu Ghosh

